



GÖTEBORGS  
UNIVERSITET



# ***DETTA FÖR ATT-KONSTRUKTIONEN – ETT KAUSALT FRAGMENT?***

**GRAMINO 4**

Sigtuna 3/6 2024

*Henrik Rosenkvist*

# Disposition

- Konstruktionen
- Initiala hypoteser
- Är de äldsta beläggen infinitivfraser?
- Kommer *för att* tidigare än andra inledare?
- Är DFA en kausal konstruktion?
- Har DFA blivit vanligare?
- Slutsatser

# Konstruktionen

*Detta för att*-konstruktionen (DFA) tycks ha blivit vanligare under senare tid (men se Lundin 2004). Två exempel ges nedan.

1. För att få rösta krävs någon form av legitimation, **detta för att** minska risken för fusk. (SVT Nyheter 2006)
2. En familjeläkare i Fagersta får en erinran av länsrätten, **detta för att** han inte kontrollerat ett provsvar i tid. (SVT Nyheter 2006)

I exempel 1 består DFA av en infinitivfras och i exempel 2 av en bisats. I båda fallen ingår konstruktionen i en grafisk mening med en annan sats, men bör ses som parataktisk (SAG 4:662). Den är också ett fristående fragment, eftersom den inte består av eller ingår i en huvudsats.

# Konstruktionen

Ett tecken på att konstruktionen har blivit vanligare är att den dyker upp i språkvårdande sammanhang.

”Uttrycket *detta för att* är ytterligare ett exempel på något som förekommer flitigt i talat språk, men som aldrig ska uttryckas i formell skrift”  
(Högskolan i Skövde 2023)

## Fråga:

Kan man skriva ofullständiga meningar som *Detta trots att de redan var antagna?*

## Svar:

I ett samtal är det naturligt att svara ”tio över fem” när någon frågar efter tiden, eller ”Ingrid” som svar på frågan om vem som kallar till möte. I skrift däremot gäller generellt att vi uttrycker oss i fullständiga meningar, dvs. huvudsatser med subjekt och tidsböjt verb som obligatoriska delar.

Men även i skrift finns det sammanhang då ofullständiga meningar kan fungera:

- *Nästa ämne är den marksända digitalteven. Ett lika kostsamt som svåröverskådligt projekt.*
- *Syftet var att klarlägga kvinnliga forskares arbetsvillkor och karriärutveckling. Detta för att få reda på varför så få kvinnor är professorer.*
- *Så långt kommentarer till statistiken. Därmed kan vi gå över till den viktiga frågan varför priserna inte ökat mer när räntorna fallit.*

Sammanhanget och genren har stor betydelse för hur läsaren uppfattar ofullständiga meningar. I vissa texter kan de fylla en särskild funktion. Skribenten kan använda dem som ett stilgrepp för att skapa dynamik och rytm i texten. Man bör däremot inte överanvända det här stilgreppet.

ISO  
2023

# Konstruktionen

SAG 4 tar upp DFA och andra, liknande konstruktioner som parafras till kausal, konsekutiv, final och koncessiv bisats.

3. Ministern tänker dra sig tillbaka efter nästa val. **Detta därför att** han vill ägna sig mer åt familjen. (kausal parafras; SAG 4:662)
4. Rut såg bilen direkt. **Detta eftersom** Sivert hade ställt den utanför huset. (konsekutiv parafras; SAG 4:664)
5. Jag gjorde fönstren små. **Detta för att** de inte skulle släppa ut så mycket värme. (final parafras; SAG 4:665)
6. Jag trivs här. **Detta fastän** det är väldigt varmt här. (koncessiv parafras; SAG 4:667)

# Konstruktionen

SAG (4:823) tar också upp konstruktionen som en icke-satsformad mening.

”Typen *Detta för allas bästa*. Denna typ av huvudsatsekvivalenter ingår vanligen i en resonerande framställning eller åtminstone som ett resonerande led i en framställning. Förstaledet är anaforiskt eller komparativt och syftar på uttrycket för något abstrakt: ett sakförhållande, en abstrakt kategori etc. Andraledet anger något som står i logisk relation till korrelatet till det första: resultat, orsak, avsikt, otillräckligt hinder osv. Konstruktionen är skriftspråklig”

(SAG 4:823)

7. [...] **detta för att** vår avfärd ej skulle förmärkas. (SAG 4:823)
8. [...] **detta trots** hans urmakarkänsla för mekanik och konstruktion [...]  
(SAG 4:823)

# Konstruktionen

DFA kan också förekomma i olika grafiska typer.

9. Polisen utredde händelsen som mord – **detta för att** kunna vidta vissa utredningsåtgärder. (SVT Nyheter 2023)
10. Polisen utredde händelsen som mord, **detta för att** kunna vidta vissa utredningsåtgärder.
11. Polisen utredde händelsen som mord. **Detta för att** kunna vidta vissa utredningsåtgärder.
12. Polisen utredde händelsen som mord. **Och detta för att** kunna vidta vissa utredningsåtgärder.

# Initiala hypoteser

I början av denna undersökning formulerade jag följande hypoteser:

- konstruktionen har sitt ursprung i en anaforisk, kausal infinitivfraskonstruktion: *Johansson vilade idag, detta för att spara på krafterna.*
- konstruktionen har sedan kommit att inkludera bisatser: *Johansson vilade idag, detta för att han ville spara på krafterna.*
- i ett följande steg har andra bisatsinledare som uttrycker en kausal (eller logisk) relation inkluderats: *Johansson vilade idag, detta trots att alla andra tränade.*
- konstruktionen har blivit vanligare i tidningstext etc. de senaste decennierna.

☞ de äldsta beläggen bör vara infinitivfraser.

☞ bisatsbelägg bör komma senare.

☞ belägg på *trots att* etc. bör vara nyare än *för att*.

☞ frekvensen i korpusar bör öka.

☞ alla belägg bör vara kausala.

# Metod

Jag har gjort sökningar i några av Språkbankens korpusar med tidnings- och nyhetstext.

Problem:

- olika stora korpusar
- dålig OCR i äldre material
- ibland otillräcklig kontext
- många irrelevanta träffar.

korpus	antal ord	sökning	belägg
Aftonbladet 1850-talet	82,2 m.	D/detta för att	6
Aftonbladet 1880-talet	100 m.	D/detta för att	31
Östgötaposten 1900-talet	1,9 m.	D/detta för att	4
ORDAT 1923–1958	1,5 m.	D/detta för att	6
Press 65	1,1 m.	D/detta för att	2
DN 1987	5,1m.	D/detta för att	23
GP 1994	21,3 m.	D/detta för att	143
GP 2003	19,0 m.	D/detta för att	86
GP 2013	16,9 m.	D/detta för att	80
Webbnyheter 2013	22,6 m.	D/detta för att	80
SVT nyheter 2023	7,5 m.	D/detta för att	60

Tabell 1. Materialöversikt.

# Är de äldsta beläggen infinitivfraser?

I Språkbankens korpus Aftonbladet 1850-talet är alla belägg infinitivfraser. Andelen BS-belägg ökar till 45 % i GP 2013.

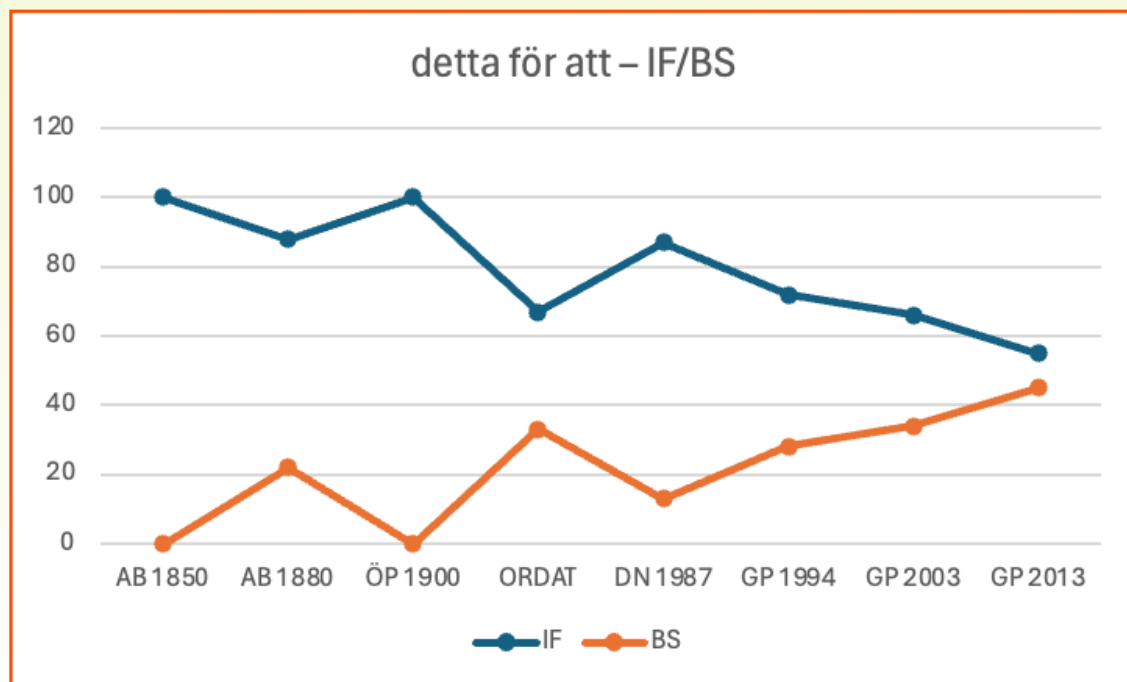


Diagram 1. *Detta för att* – IF/BS.

☞ de äldsta beläggen bör vara infinitivfraser.



# Kommer *för att* tidigare än andra inledare?

I Språkbankens korpus Aftonbladet 1850-talet är 6 av 8 belägg *för att*. Det finns ett *detta så att* och ett *detta då*.

Från början av 1900-talet är emellertid *detta trots att* vanligast.

*Detta då* har blivit mycket vanligare under det senaste decenniet.

☞ belägg på *trots att* etc.  
bör vara nyare än *för att*.

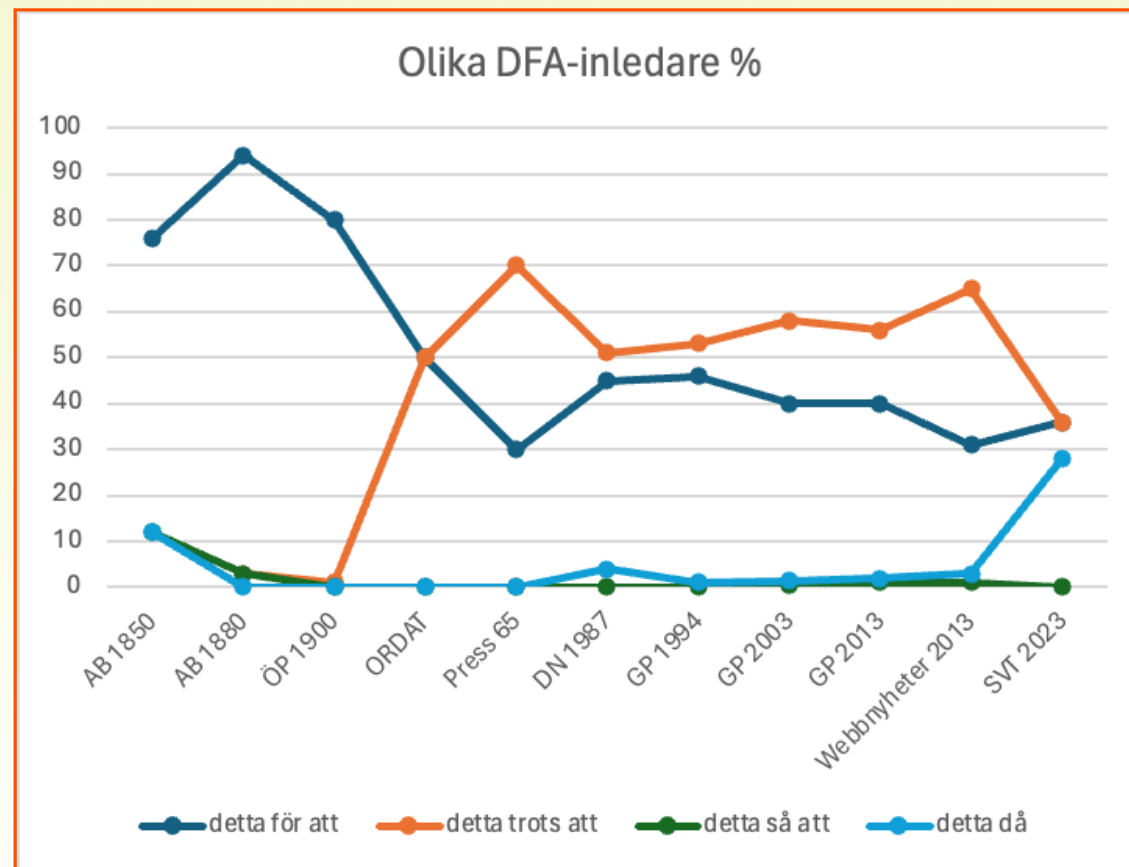


Diagram 2. Fyra olika DFA-inledare i % över tid.

# Kommer *för att* tidigare än andra inledare?

13. [...] öfverlemnar sin sista penning, som skulle rädda hans närmaste från hungersdöden och **detta för att** finna den vises sten (AB 1850)
14. [...] en vildsint beväring att dresseras till träaktig lydnad för en militärisk hierarki och **allt detta för att** kejsarens arméer må kunna inom två månader köras ur Piemont (AB 1850)
15. Det är vanligen bondens hustru, dotter eller piga som bränner och **detta så att** de knappast erhålla mer än hälften af hvad säden eller potäterna kunde gifva under en skickligare behandling. (AB 1850)
16. [...] Napoleon vid ett dylikt tillfälle med bestämdhet förutsagt att han innan kort skulle föra befälet i Paris och **detta då** han nyss blifvit frigifven ur fängelset. (AB 1850)

# Kommer *för att* tidigare än andra inledare?

15. Det är vanligen bondens hustru, dotter eller piga som bränner och **detta så att** de knappast erhålla mer än hälften af hvad säden eller potäterna kunde gifva under en skickligare behandling. (AB 1850)
16. [...] Napoleon vid ett dylikt tillfälle med bestämdhet förutsagt att han innan kort skulle föra befälet i Paris och **detta då** han nyss blifvit frigifven ur fängelset. (AB 1850)

Exempel 15 kan tolkas 'detta på ett sådant sätt att...'

Exempel 16 tycks vara entydigt temporalt: 'detta när han nyss...'

Är detta indikationer på att DFA-konstruktionen ännu inte var etablerad?

# Är DFA en kausal konstruktion?

Not: *kausal* används i betydelsen 'som etablerar en kausal relation mellan två satsled' (Rosenkvist 2003). Motsvarar (?) SAG:s term *logisk relation* (SAG 1:196).

causal	hypothetical	contrastive	connective
+	+	+	<i>even if</i>
+	+	-	<i>if</i>
+	-	+	<i>although</i>
+	-	-	<i>because, since</i>
-	+	+	Ø
-	+	-	<i>or</i>
-	-	+	<i>but</i>
-	-	-	<i>and</i>

För att utröna huruvida DFA är kausal eller inte har jag undersökt alla fall av *detta då*, som ju kan vara antingen temporalt eller kausalt.

*detta då* ≈ 'detta när' temporalt

*detta då* ≈ 'detta eftersom' kausalt

Tabell 2. Semantisk indelning av konnektiver (Rosenkvist 2003).

# Är DFA en kausal konstruktion?

Några oklara fall i SVT Nyheter 2023.

Imorgon onsdag kommer den mordmisstänkta 18- och 20-åringen att ge sin bild av vad som hände natten då Tove dog. **Detta då** rättegången går in på sin andra dag i Eksjö tingsrätt. Men de båda kvinnornas berättelser är inte samstämmiga beträffande 18-åringens inblandning.

**Detta då** tjälen tinar och marken då blir lerig och försvårar förflyttning av trupp, vilket enligt departementet gynnar försvarande styrkor som inte behöver ta terräng.

**Detta då** efter att han gjort flera kontroversiella uttalanden.

Caroline Seger är en del av landslagstruppen som samlas i februari för att värma upp inför sommarens VM. Men för lagkaptenens del blir det inte något matchspel, utan bara träningar. **Detta då** hon precis börjat stega upp sin träning med Rosengård.

korpus	<i>detta då</i>	temp.	kaus.	% kaus.	oklara fall
AB 1850-talet	1	1	0	0	-
AB 1880-talet	0	-	-	-	-
ÖP 1900-talet	0	-	-	-	-
ORDAT 1923–1958	0	-	-	-	-
Press 65	0	-	-	-	-
DN 1987	1	0	1	100	-
GP 1994	0	-	-	-	-
GP 2003	3	0	3	100	-
GP 2013	5	0	5	100	-
Webbnyheter 2013	7	0	6	100	1
SVT nyheter 2023	48	0	42	100	6

☞ konstruktionen  
-  
är kausal.



Tabell 2. % kausala *detta då*.

# Har DFA blivit vanligare?

Med tiden har konstruktionen utvecklats så att allt fler typer av inledare används. Diagram 2 visar att 2023 fanns det tre varianter som var ungefär lika vanliga.

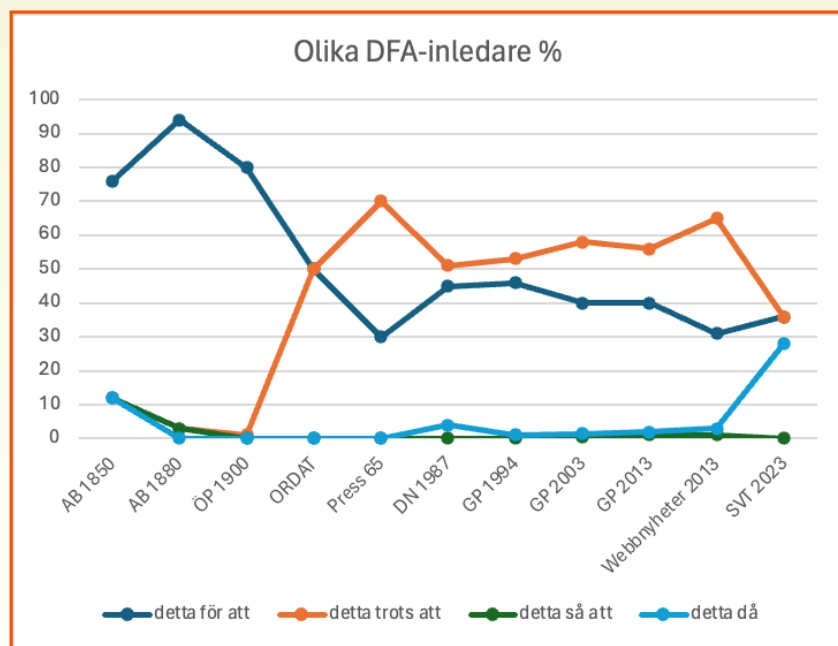


Diagram 2. Fyra olika DFA-inledare i % över tid.

Typ-frekvensen ser alltså ut att öka, och för att mäta token-frekvens måste man söka efter alla tänkbara varianter i alla korpusar. Det skulle ge ett ohanterligt stort antal belägg...

# Har DFA blivit vanligare?

Några moderna belägg på DFA som visar på ökad typ-frekvens och alltså ökad variation. Relationen är/kan vara temporal i 18–21.

17. Här syns det att pojkar läser mer i skolan än på fritiden, **men detta för att** det förväntas av dem, och inte för att de möjligtvis har en mer positiv attityd till skönlitteratur. (C-uppsats, Falun 2014)
18. Sju av sexton sjuksköterskor har valt att riva upp sina uppsägningar på kardiologen i Sundsvall. **Det efter att** arbetsgivaren hörsammat kravet om överbeläggningar. (Vårdfokus 2022)
19. [...] i Kanada kom han fyra, **också det efter att** ha varit i ledning inför sista seglingen, men då inte haft den riktiga turen. (GP 1994)
20. Fallet Göran Lindahl kan uppfattas som än mer stötande. Han har visserligen "bara" fått drygt 500 miljoner kr onor sedan han slutade som vd och koncernchef, men summan har betalats ut under betydligt kortare tid än i fallet Barnevik. **Och det efter att** Lindahl fick sparken (!) hösten 2000.
21. 26 augusti 2022: Socialtjänsten i Eslöv får in orosanmälningar från sjukvården kring barnen. **Detta efter att** mamman trillat och blivit inlagd på sjukhus. (SVT 2024)

# Har DFA blivit vanligare?

En omfattande undersökning av DFA bör alltså beakta många typer av variation.

variabel 1: ev. konjunktion	variabel 2: ev. kvantifierare	variabel 3: anatoriskt led	variabel 4: inledare	variabel 5: ledtyp	variabel 6: betydelse
∅	∅	detta	för att	infinitivfras	kausal
Och	allt	det	trots att	bisats	icke-kausal
Men			så att		
Också			då		
			medan		
			eftersom		
			efter att		
			sedan		

Varianter: 512!

Hur samverkar  
variablerna?

Tabell 3. DFA-variabler.

# Har DFA blivit vanligare?

Nya (kausala) varianter som jag inte hittade i preliminära undersökningar har jag dessutom nu funnit i modern tidningstext.

- 22. **Detta även om** man inte använt sig av bil i brottet. (GP 2001)
- 23. **Detta om** man förlorar i första instans och inte överklagar. (GP 2002)
- 24. **Detta fastän** hans solodebut rosades av både kritiker och fans, och allmänt hålls för att vara bättre än Judas Priests nyare alster. (GP 2002)

Tabell 4. Nyare varianter.

variant	GP 2001–2004 (79,9 m.)	SVT 2020–2023 (52,4 m.)
detta om	15	6
detta även om	8	5
detta fastän	6	0

# Slutsatser

Vad som inledningsvis framstod som en ganska begränsad undersökning har gradvis utökats... Några slutsatser som ändå kan dras är:

- konstruktionen tycks ha sitt ursprung i en anaforisk, kausal infinitivfraskonstruktion.
- konstruktionen har sedan kommit att inkludera bisatser.
- i följande steg har andra bisatsinledare inkluderats.
- konstruktionen tycks ha blivit vanligare i tidningstext etc. de senaste decennierna – typfrekvensen förefaller i alla fall öka.
- under senare tid kan också temporala relationer beläggas.

# Slutsatser

Några andra reflektioner:

- kommer variationen att öka ytterligare, så att ännu fler ledrelationer blir möjliga? Har detta redan skett?  
*Partiet vill se att starkare mittenblock i Lerum. **Detta som** motvikt till moderater och socialdemokrater, som allt oftare samarbetar över blockgränserna. (GP 1994)*
- hur påverkar DFA textbindning och förståelsen av textuella samband?
- är ökningen av DFA en aspekt av en allmän övergång till ett mindre komplext skriftspråk, varvid paratax ersätter hypotax? Har andra typer av fragment också ökat i frekvens?
- hur ska språkförändringen egentligen klassificeras? Är det en typ av skriftspråklig degrammatikalisering (*debonding?*)?



**TACK FÖR MIG!**

Henrik.Rosenkvist@svenska.gu.se